

Aan de demissionaire ministers van Algemene Zaken en
Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
De heer M. Rutte en mevrouw H. Bruins Slot

Datum 13 juli 2023
E-mail advies@rsj.nl Ons kenmerk 4716810
Onderwerp Reactie wetsvoorstel Bescherming gezin in de grondwet

Geachte heer Rutte, geachte mevrouw Bruins Slot,

Kamerlid Stoffer heeft de Afdeling advisering van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (hierna: RSJ) benaderd met de vraag om een inhoudelijke reactie in te dienen op het *Voorstel van wet van het lid Stoffer houdende verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot het opnemen in de Grondwet van een bepaling betreffende het gezin*. De Afdeling advisering van RSJ adviseert de minister van Justitie en Veiligheid, de minister voor Rechtsbescherming en de staatssecretaris voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport over wet- en regelgeving en beleid met betrekking tot jeugdigen en de uitvoering van straffen en maatregelen. Gezien de taak van de RSJ voor wat betreft het adviseren op het terrein van jeugdbescherming wil de RSJ graag reageren op deze openbare consultatie.

De RSJ ziet niet de noodzaak van een grondwettelijke bescherming van het gezin gezien de bescherming die het internationale recht op dit moment al aan het familie- en gezinsleven van burgers biedt. Bescherming van het familie- en gezinsleven zoals we dat kennen in Nederland vloeit onder meer voort uit artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) en uit de rechten van kinderen en ouders zoals neergelegd in het VN Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK). Beide verdragen zijn door Nederland geratificeerd, wat betekent dat de wetgever rekening moet houden met de rechten van het gezin die uit deze verdragen voortvloeien. Bovendien mag de Nederlandse rechter aan deze verdragen toetsen, hetgeen ook veelvuldig gebeurt, bijvoorbeeld in het kader van kinderschermingsmaatregelen en uithuisplaatsingen.¹ Wil men toch een vorm van bescherming van het gezinsleven opnemen in de grondwet dan

¹ Zie bijv. J.H. de Graaf e.a., *De toepassing van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind in de Nederlandse rechtspraak. Deel III 1 september 2014 – 1 september 2019*. Amsterdam: Centre for Children's Rights Amsterdam 2021; T. Liefwaard & J. Doek, Kinderrechten in de rechtspraak: een internationaal perspectief, *FJR* 2015/20.

ligt het, mede op grond van de hieronder beschreven redenen, meer voor de hand de rechten en belangen van het kind als uitgangspunt te nemen, door middel van een kinderrechten impactanalyse ('kinderrechtentoets') waaraan wetsvoorstellen moeten worden getoetst.²

Het begrip gezin is moeilijk te definiëren, zoals de indiener zelf ook aangeeft.³ Dit kan tot onduidelijkheid leiden bij het vaststellen op wie de bescherming van het gezin van toepassing is. In de memorie van toelichting bij dit wetsvoorstel wordt aangegeven dat een aantal Europese landen een vorm van grondwettelijke bescherming van het gezin of het gezinsleven kent. Echter, in een aantal landen zijn er tekenen dat deze bescherming op dit moment gebruikt wordt om het begrip *gezin* en de daaraan verbonden bescherming te beperken tot het (al dan niet) gehuwde man-vrouw koppel met kinderen.⁴ In deze context rijst de vraag wat *culturele bescherming van het gezin* uit lid 2 van het voorgestelde artikel betekent. Hoewel uitdrukkelijk niet de intentie van dit voorstel van wet, speelt in een aantal van de genoemde landen de bescherming van het gezin een rol bij het onthouden van bescherming en gelijke rechten aan gezinnen met ouders van gelijk geslacht. Voorkomen moet worden dat de bescherming van het gezin in de grondwet een instrument wordt van discriminatie van gezinsvormen die niet in het vigerende *culturele* plaatje passen.⁵

Daarnaast merkt de RSJ op dat de rechten en belangen van het kind die voortvloeien uit het IVRK, onderdeel vormen van de gezinscontext waarin een kind opgroeit (bijvoorbeeld art. 2, 3, 7, 8, 9, 16, 18, 19 IVRK). Zo zijn ouders de eerst aangewezenen om het kind op te voeden en mag het kind niet zonder rechterlijke toetsing van de noodzaak daarvan van de ouders worden gescheiden (art. 9 IVRK). Daarnaast nopen de rechten van kinderen tot het erkennen van de groeiende autonomie van het kind (art. 5, 12 IVRK). Dit betekent onder meer dat het kind diens mening vrijelijk kan uiten, dat die mening wordt meegewogen in overeenstemming met diens leeftijd en ontwikkeling en dat de opvoeders rekening houden met de groeiende vermogens van het kind (art. 12 IVRK). De RSJ is van mening dat de bescherming van het gezin geen instrument mag worden om de groeiende autonomie van het kind in te perken bijvoorbeeld wanneer hij of zij een andere levenshouding of mening dan die van de opvoeders ontwikkelt. Dit staat onder andere op gespannen voet met het recht van het kind op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst (art. 14 lid 1 IVRK).

² VN-Kinderrechtencomité, *Concluding Observations on the combined fifth and sixth periodic reports of the Kingdom of the Netherlands*, 22 maart 2022, CRC/C/NLD/CO/5-6, par. 7.

³ Memorie van toelichting bij het Voorstel van wet van het lid Stoffer houdende verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot het opnemen in de Grondwet van een bepaling betreffende het gezin, p. 23.

⁴ Zie bijvoorbeeld de recente uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) in een zaak tegen Roemenië waarin het Hof stelt dat Roemenië de plicht heeft om te zorgen voor een passende erkenning voor en bescherming van relaties tussen mensen van hetzelfde geslacht (EHRM 23 mei 2023, *Buhuceanu en anderen/Roemenië*). En de ontwikkelingen in Italië, NRC, [Italiaanse regering voert 'politieke aanval tegen lhbt-gezinnen' uit](#), 22 juni 2023.

⁵ Zie artikel 1 van de Grondwet en artikel 21 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie waarin staat dat discriminatie op grond van seksuele gerichtheid niet is toegestaan.

Het invoeren van een kinderrechtentoets ligt in lijn met de aanbevelingen uit de meest recente *Concluding Observations* van 9 maart 2022, waarin het VN-Kinderrechtencomité concludeert dat Nederland nog stappen heeft te zetten in het betrekken van kinderen en kinderrechten bij het ontwikkelen van nieuwe wetgeving.⁶ Het zou vanuit dat perspectief meer voor de hand liggen om een regeling met betrekking tot het waarborgen van kinderrechten en een verplichting hierover jaarlijks te rapporteren wettelijk vast te leggen. Verschillende Europese landen en landsdelen zijn Nederland voorgegaan in het opnemen van kinderrechten in de grondwet en het invoeren van een kinderrechtentoets.⁷

Concluderend stelt de RSJ voor de bescherming van de gezinscontext van een kind niet te benaderen vanuit een grondwettelijke bescherming van het gezin, maar veeleer vanuit de toepasselijke verdragen een verplichte kinderrechtentoets in te voeren voor alle wetgeving en beleid die kinderen aangaan. Bij een dergelijke kinderrechtentoets spelen de verantwoordelijkheid van ouders/opvoeders en de verplichting van de overheid ouders/opvoeders daarbij te ondersteunen ook een rol, maar staan de rechten van het kind centraal.

De RSJ is graag bereid deze reactie nader toe te lichten.

Met vriendelijke groet,
namens de Afdeling advisering van de Raad voor Strafrechtstoepassing en
Jeugdbescherming

Han Moraal
Algemeen voorzitter

⁶ Zie ook de Stichting KidsRights, [Nederland daalt 16 plaatsen op KidsRights Index en schendt een aantal fundamentele kinderrechten](#), 25 juni 2023.

⁷ Voorbeelden hiervan zijn te vinden in bijvoorbeeld Noorwegen, waar een aantal fundamentele kinderrechten is opgenomen in de grondwet (sectie 104 van de Noorse Grondwet, T. Haugli e.a., *Children's constitutional rights in the Nordic countries*, Leiden: Brill/Nijhoff 2020) en in Vlaanderen, Zweden, Schotland en Wales waar kinderrechten impact assessments worden uitgevoerd (L. Payne, [ENOC synthesis report. Child Rights Impact Assessment](#), 2020).

